

**KOMISIJOS VALSTYBĖS INSTITUCIJŲ,
PAGAL SAVO KOMPETENCIJĄ SPRENDŽIANČIŲ SU RELIGINIŲ, EZOTERINIŲ
AR DVASINIŲ GRUPIŲ VEIKLA SUSIJUSIUS KLAUSIMUS,
VEIKLAI KOORDINUOTI POSĖDŽIO
PROTOKOLAS**

2018-03-09 Nr. 1
Vilnius

Posėdis vyko Teisingumo ministerijos Priesaikų salėje, nuo 10:00 iki 12:00 val.

Dalyvavo:

Komisijos nariai: **Milda Ališauskienė, Eigilė Čygaitė, Romanas Senapėdis, Petras Navickas, Mindaugas Rusteika, Aleksandras Tiaškevičius**. Kворumas yra.

Dalyvauja kviestiniai posėdžio svečiai: dr. **Rūta Žiliukaitė**, Vilniaus universiteto Filosofijos fakulteto Sociologijos katedros docentė, dr. **Jolanta Kuznecovienė**, Sveikatos mokslų universiteto profesorė, dr. **Andrius Sprindžiūnas**, Mykolo Romerio universiteto lektorius, dr. **Simonas Nikartas**, Teisės instituto Baudžiamosios justicijos tyrimų skyriaus vedėjas, **Jolita Sinkevičiūtė**, Teisingumo ministerijos Teisinių institucijų departamento direktorė, **Igor Golubajev**, Teisingumo ministerijos Teisinių institucijų departamento Teisinės veiklos koordinavimo skyriaus vedėjas.

Komisijos sekretorius: **Donatas Glodenis**.

DARBOTVARKĖ:

1. Valstybės pripažinimo suteikimas religinėms bendrijoms: diskusija apie teisinius ir sociologinius konstitucinės „Atramos visuomenėje“ sampratos aspektus.
2. Apsikeitimas informacija apie institucijų reguliavimo srityse kilusias problemas, susijusias su religinių, ezoterinių ir dvasinių grupių veikla, per laikotarpį nuo praėjusio komisijos posėdžio (pristato komisijos nariai).

POSĖDŽIO EIGA

DARBOTVARKĖS APTARIMAS

Posėdį pradėjusi Jolita Sinkevičiūtė informavo dalyvius apie pasikeitimus Teisingumo ministerijos vadovybėje (pasitraukus Teisingumo ministrei ir politinei vadovybei Komisija neteko ir paskirtojo pirmininko Giedriaus Rusecko) ir pasiūlė Komisijai išsirinkti posėdžio pirmininką.

Petras Navickas pasiūlė posėdžio pirmininke išrinkti Mildą Ališauskienę.

Pasiūlymui pritarta bendru sutarimu.

Milda Ališauskienė pasiteiravo, ar bus pasiūlymų dėl darbotvarkės.

Papildomų pasiūlymų darbotvarkei nebuvo pateikta.

~~Darbotvarkė patvirtinta bendru sutarimu.~~

1. SVARSTYTA. Valstybės pripažinimo suteikimas religinėms bendrijoms: diskusija apie teisinius ir sociologinius konstitucinės „Atramos visuomenėje“ sampratos aspektus.

Milda Ališauskienė paprašė pristatyti problemą.

Donatas Glodenis apžvelgė valstybės ir bažnyčios santykio Lietuvoje modelį ir valstybės pripažinimo suteikimo religinėms bendrijoms problematiką (skaidrės pridedamos prie protokolo).

Lietuvoje yra įtvirtinta tripakopė religinių bendrijų pripažinimo sistema: ant aukščiausios pakopos yra tradicinės Lietuvoje religinės bendrijos, vidurinės – „valstybės pripažintos“ religinės bendrijos, žemiausios – tos religinės bendrijos, kurios yra įregistruotos kaip juridiniai asmenys, bet neturi jokio kito išskirtinio statuso. Tai ganėtinai sudėtinga sistema; dauguma Europos šalių, turinčių keliapakopės sistemas (Austrija, Vokietija, Ispanija, Italija), apsiriboja dviem laipteliais.

Žemiausios pakopos statusas pasiekiamas lengviausiai. Religinė bendruomenė, siekianti registracijos, turi veikti pagal įstatymus, turėti 15 narių – pilnamečių LR piliečių, bei surengti steigiamąjį susirinkimą, kuriame patvirtinami įstatai ir išrenkami valdymo organai. Įstatymas nustato 6 mėn. terminą religinės bendruomenės registracijai, nors praktiškai tiek užtrunkama tik retais atvejais. 2017 m. kovo mėn. buvo įregistruotos 187 religinės bendruomenės ir bendrijos, iš esmės atsisakyta įregistruoti tik vieną.

Tradicinės religinės bendrijos įvardintos Religinių bendruomenių ir bendrijų įstatymo 5 straipsnyje, jame nurodoma, kad šios religinės bendrijos sudaro Lietuvos istorinio, dvasinio bei socialinio palikimo dalį. Romos katalikai yra didžiausia tradicinė religinė bendrija (2011 m. gyventojų surašymo duomenimis jiems priklausė 77 proc. gyventojų), mažiausia bendrija – karaimai (0,01% gyventojų), tik viena iš nekatalikiškų tradicinių religinių bendruomenių viršija 1 proc. gyventojų (stačiatikiai). Tradicinių religinių bendrijų istorija Lietuvoje yra nenutrūkusi bent jau nuo Lietuvos didžiosios kunigaikštystės laikų (naujausia bendrija – sentikiai).

Ant vidurinio laiptelio yra „valstybės pripažintos“ religinės bendrijos. Lietuvos Seimas yra suteikęs valstybės pripažinimą keturioms religinėms bendrijoms (baptistų sąjungai, sekmininkų sąjungai, septintosios dienos adventistų bažnyčiai, ir Naujajai apaštalų bažnyčiai). Pripažinimas suteikiamas Seimo sprendimu gavus Teisingumo ministerijos išvadą. Teisingumo ministerija yra pateikusi išvadas dėl Jungtinės metodistų bažnyčios ir Senovės baltų religinės bendrijos „Romuva“, o šiuo metu svarsto klausimą dėl valstybės pripažinimo suteikimo Jehovos liudytojų religinei bendrijai.

Įstatymo 6 straipsnis nustato, jog „Valstybės pripažinimas reiškia, kad valstybė palaiko religinių bendrijų dvasinį, kultūrinį ir socialinį palikimą.“ Religinių bendrijų įstatymas nustato tik dvi valstybės pripažintų religinių bendrijų teises, kurių neturi kitos religinės bendrijos – tai teisė dėstyti tikybą ir teisė atlikti religines apeigas valstybės/savivaldybių mokyklose tikinčiųjų ar jų

mokinių prašymu. Kiti įstatymai taip pat suteikia šioms religinėms bendrijoms privilegijų: teisę į bažnytinės santuokos registraciją, žemės mokesčio lengvatą, dvasininkų draudimą valstybės lėšom socialiniu draudimu, prieigą prie nacionalinio radijo ir televizijos, galimybę tarpininkauti į šalį iš užsienio atvykstantiems kitų valstybių piliečiams.

Kokios sąlygos yra įstatymų nustatytos valstybės pripažinimui gauti? Konstitucijos 43 straipsnis nustato, kad valstybė pripažįsta tas bendrijas, kurios *turi atramą visuomenėje* ir kurių *mokymas bei apeigos neprieštarauja įstatymui ir dorai*. Religinių bendrijų įstatymas nustato, kad pripažįstamos tos bendrijos, kurių *mokymas ir apeigos neprieštarauja įstatymui ir dorai*, kurios *veikia Lietuvoje bent 25 metus*, ir kurios yra *palaikomos visuomenės*. Taigi, viena vertus, yra mokymo ir apeigų neprieštaravimo įstatymui ir dorai kriterijus, ir kita vertus – atramos visuomenėje kriterijus.

Iš šių dviejų dedamųjų neprieštaravimo įstatymui ir dorai samprata yra mažiau probleminė. Visų įregistruotų religinių bendrijų mokymas ir apeigos neprieštarauja įstatymui, nes tas neprieštaravimas yra įregistravimo sąlyga. „Doros“ sąvoka apytiksliai atitinka viešosios/visuomenės moralės sąvoką. Tai yra plačiai interpretuota sąvoka, naudojama Europos žmogaus teisių konvencijoje ir kituose tarptautiniuose dokumentuose. Neskaitant retų išimčių, Lietuvoje veikiančios religinės bendrijos laikosi „tradicines vertybes“ atitinkančių moralės normų.

Kita vertus, atramos visuomenėje reikalavimas yra probleminis. Nėra akivaizdu, kaip tą religinių bendrijų turimą „atramą visuomenėje“ reikėtų suprasti, pamatuoti. Ar galima tiesmukai sieti atramą visuomenėje su veiklos laiku ar narių skaičiumi? Ar galima teigti, kad Įstatyme konkretinama (operacionalizuojama) Konstitucijoje vartojama sąvoka (kai „atrama visuomenėje“ ≈ „visuomenės palaikymas“ + 25 metai veiklos)? Ką reiškia „visuomenės palaikymas“, ar galima šią sąvoką laikyti „atramos visuomenėje“ sinonimu? Kaip dar būtų galima operacionalizuoti „atramos visuomenėje“ sąvoką?

Ganėtina aišku, kad „atramos visuomenėje“ negalima tapatinti su pirmuoju į galvą ateinančiu „visuomenės palaikymo“ sinonimu – pozityviu vertinimu, išsakomu visuomenės nuomonės apklausose. 2014 m. atlikti visuomenės nuomonės tyrimai rodo, kad tik katalikų bažnyčią didžioji dalis visuomenės vertina palankiai (71% palankiai, 16% neutraliai, 5% nepalankiai, 9% neturėjo nuomonės). Palyginimui, antra pagal dydį tradicinė religinė bendruomenė buvo palankiai vertinama 36% respondentų, dar 34% respondentų stačiatikius vertino neutraliai. Kitų religinių bendruomenių vertinimai buvo gerokai prastesni. Taip pat reikia pagalvoti, kaip tokia prieiga atrodytų sprendžiant dėl pabėgėlių, dėl tautinių mažumų teisių.

Viena iš galimų prieigų vertinant, ar religinė bendrija turi atramą visuomenėje – bandyti atsakyti į klausimą, ką valstybė siekia užtikrinti nustatydamas kriterijus religinių bendrijų valstybės pripažinimui.

„Atramos visuomenėje“ samprata sufleruoja, kad vienas iš tų valstybės siekių galėtų būti užtikrinimas, kad religinė bendrija nėra nestabilus ar laikinas reiškinyss – kad yra pagrindo manyti, jog ji neišnyks artimiausiu metu, ir, kita vertus, kad nepasikeis į tokią, kurios valstybė jau nebe norėtų laikyti pripažinta. Tokiu atveju svarbus būtų ir egzistavimo laikas, ir stabili doktrina bei religinė tapatybė, ir aiški, mažai kintanti institucinė struktūra.

Taip pat valstybė gali siekti užtikrinti, kad tomis teisėmis, kurios suteikiamos valstybei pripažintai religinei bendrijai, nebus piktnaudžiaujama. Tokiu atveju reikėtų įsitikinti, kad valstybės pripažinimo siekianti religinė bendrija neturi polinkio į kraštutinumus, kad su jos veikla nėra siejamas išskirtinis skaičius viešosios tvarkos pažeidimų ir pan. Žinotina, kad šis aspektas buvo nuolat minimas diskutuojant dėl Įstatymo projekto 1992-1995 m. „Sektų“ grėsmės motyvas buvo nuolat kartojamas, religinių bendruomenių skirstymą į kategorijas motyvuojant tuo, kad patikimumo neįrodžiusioms religinėms bendruomenėms negalima suteikti prieigos prie valstybinių mokyklų ir pan.

Apie valstybės pripažinimą yra užsiminęs Konstitucinis Teismas 2007 m. gruodžio 6 d. sprendime. Apie tradicinių religinių bendruomenių atsiradimą pasakoma, kad jų tradiciškumas formuojasi šimtmečius, o apie atramą visuomenėje, reikalingą valstybės pripažinimui suteikti, – kad „religinės organizacijos atrama visuomenėje turi būti tvirta ir ilgalaikė, taigi negali apsiriboti negausia žmonių grupe ar nedidele visuomenės dalimi, keliais veiklos dešimtmečiais, viena arba keliomis žmonių kartomis“. Deja, tai ir viskas, kas buvo tuo klausimu pasakyta, tad į esminius klausimus lieka neatsakyta: kokia visuomenės dalis (1%? 0,5%?) jau nebėra „nedidelė“? Kiek kartų yra „kelios kartos“, kuriomis religinės bendrijos egzistavimas negali apsiriboti? Kiek metų yra „karta“? Jei manytume, kad karta – 25 metai, o mažiausia „kelios“ reikšmė – „dvi“, religinė bendrija turi egzistuoti bent $3 \times 25 = 75$ metus. Tai reikštų, kad tiems, kurie naujas religines bendrijas po Nepriklausomybės atkūrimo, neteks sulaukti jų religinių bendrijų pripažinimo, kaip ir daugeliui šiandien tas bendrijas sudarančiųjų. Taip pat pažymėtina, kad net ir daugelio tradicinių religinių bendrijų narių skaičiaus reikšmingumą galima būtų ginčyti. Galima būtų kelti klausimą ir apie tai, ar egzistavimas Lietuvoje 75 metus nėra pernelyg ilgas laiko tarptas įsitikinti, kad religinė bendrija yra stabili, susiformavusi, kad nebus linkusi piktnaudžiauti gautomis teisėmis. Kadangi Įstatymas šiuo metu nustato tik 25 metų laukimo laikotarpį, paraidžiui taikant kriterijus, kuriuos galima išvesti iš Konstitucinio Teismo užuominų, būtų pažeisti galimybės kreiptis dėl pripažinimo laukusių religinių bendrijų teisėti lūkesčiai. Atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad 75 metų laikotarpis aiškiai neatitiktų Europos Žmogaus Teisių Teismo praktikos, bei galimai besikeičiančios paties Konstitucinio Teismo nuomonės. 2017 m. liepos 4 d. nutarime dėl dvasininkų karo prievolės Teismas nurodė, kad „Atsižvelgtina į Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos <...> 9 straipsnio 1 dalį, <...> taip pat į šių Konvencijos nuostatų turinį atskleidžiančią Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – ir EŽTT) jurisprudenciją, pagal kurią valstybė privalo gerbti religinių mažumų atstovų įsitikinimus, negali jų traktuoti kaip mažiau svarbių ir dėl to suteikti joms mažiau teisių, taip pat turi pareigą užtikrinti, kad tokio religinių grupių statuso, kuris lemia ypatingas jų privilegijas, suteikimo kriterijai būtų taikomi nešališkai ir be diskriminacijos <...>“

Milda Ališauskienė pasiūlė užduoti pranešėjui klausimus ir pradėti diskusiją. Ji pažymėjo, kad Jehovos liudytojai Lietuvoje veikia maždaug nuo 1920 metų, jų veikla buvo nutrūkusi dėl objektyvių priežasčių – dėl režimų pasikeitimo, tačiau jų veikla buvo iškart atnaujinta atkuriant Nepriklausomybę. Tad yra praėję daugiau nei 25 metai nuo jų veiklos pradžios. Tačiau visuomenės požiūris į Jehovos liudytojus dar nėra labai pozityvus, sprendžiant iš apklausų duomenų.

Donatas Glodenis pažymėjo, kad Jehovos liudytojai yra pateikę dokumentus, iš kurių matyti, kad jie veikė ir sovietmečiu, nors veikti jiems buvo uždrausta. Tarp jų yra žmonių, kurie buvo ir po

keturis kartus teisti sovietmečiu už religinę veiklą. Žinoma jie veikė „neteisėtai“, bet turbūt tai neturėtų būti laikoma „neteisėta“ veikla Įstatymo nustatyta prasme.

Rūta Žiliukaitė pažymėjo, kad atramos visuomenėje jokių būdų negalima vertinti remiantis apklausų duomenimis. Žmonių požiūrį į religines grupes labai veikia toms grupėms klijuojamos stigmos, kurios dažnai būna niekuo nepagrįstos.

Rūta Žiliukaitė atkreipė dėmesį į tai, ką įstatymas sako apie valstybės pripažinimo turinį – kad valstybė palaiko pripažintų religinių bendruomenių kultūrinį, socialinį ir dvasinį palikimą. O palikimui susiformuoti reikia laiko, jis neatsiranda iškart.

Rūta Žiliukaitė taip pat pažymėjo, kad pernelyg plečiant valstybės pripažintų religinių bendruomenių ratą gali kilti neigiamų pasekmių kitoms, valstybės pripažinimo negaunančioms religinėms bendrijoms. Kai turėjome tik „tradicines“ ir „kitas“ religines bendrijas, tos „kitos“ visuomet patirdavo stigmatizaciją dėl to, kad „kitos“, dėl to, kad tikriausiai nepatikimos, kad lyg ir „blogos“. Kitaip sakant, „sektos“. Kai dalis religinių bendrijų bus valstybės pripažintos, ar tai nereikš dvigubos stigmatizacijos kitoms bendruomenėms, kurios to pripažinimo neturės?

Milda Ališauskienė pažymėjo, jog sunku prognozuoti valstybės pripažinimo įtaką stigmatizacijai, tačiau iš apklausų duomenų nematyti, kad valstybės pripažinimas darytų kokią nors esminę įtaką. Tiek valstybės pripažinti baptistai, tiek ir sekmininkai sulaukia tam tikros visuomenės dalies kritinio požiūrio. Ji taip pat paminėjo, kad lyginant 2007 ir 2014 m. apklausas matyti, kad požiūris į religines grupes visgi kinta laikui bėgant, daugiau atsiranda tų žmonių, kurie religines grupes vertina neutraliai. Tačiau to nematyti žiūrint į Jehovos liudytojų vertinimą.

Jolanta Kuznecovienė pabrėžė, kad žiūrint į apklausų metu išsakomus vertinimus iš tiesų matome daugiau stereotipų ir tokia prieiga tarsi klampina. Uždavus tokius klausimus apie tautines mažumas irgi pamatytume, kad dalis visuomenės jas vertina labai skeptiškai. Ji pasiūlė pažiūrėti į klausimą iš valstybės kaip simbolinės galios teikėjos perspektyvos, nes valstybė, pripažindama konkrečias religines bendrijas, formuoja religinį pliuralizmą, tam tikrą tolerancijos nuostatą, įvairovę, tai yra, kuria tam tikrą pozityvią socialinę tikrovę. Vertinti religinių bendruomenių turimą palaikymą yra svarbu, bet visgi reikėtų išsigryninti valstybės poziciją formuojant religinį pliuralizmą, religinės įvairovės aplinką, nes tai turi įtakos ir žmonių požiūriui į religinę įvairovę.

Milda Ališauskienė pritarė Jolantos Kuznecovienės išsakytam teiginiui, kad valstybė turi atsakomybę formuojant religinio pliuralizmo aplinką. Ji pažymėjo, kad panašūs klausimai buvo kilę Seimo Žmogaus teisių komitete nagrinėjant klausimą dėl valstybės pripažinimo suteikimo Naujajai apaštalų bažnyčiai. Tuomet ji irgi išsakė mintį, kad politikai, veikiantys valstybės vardu, yra tie, kurie gali formuoti visuomenės požiūrį ir parodyti tolerancijos pavyzdį. Seimo nariai tą kartą balsavo už valstybės pripažinimo suteikimą. Ji taip pat teigė suprantanti, kad svarbus ne tik sprendimų galios formuoti visuomenės požiūrį aspektas, bet ir aiškių kriterijų nustatymas, kas dabar ir rūpi Teisingumo ministerijai.

Jolanta Kuznecovienė taip pat pažymėjo, kad diskusija yra susijusi su tam tikrais galios santykiais ir galios pasiskirstymu, ir ta galia labai aiškiai yra formuojama, viena vertus, per valstybės pripažinimo suteikimą, ir kita vertus, per nesuteikimą. Valstybės pripažinimas reiškia ir prieigą prie galios šaltinių – mokyklos, televizijos, ir tie šaltiniai yra riboti, o prieiga prie jų turbūt nėra suteiktina visiems vienodai. Tad gal būt reikia reguliavimo tų galios šaltinių, kas reikštų kitų

galiojančių įstatymų keitimą. Valstybė turėtų pasiskaičiuoti, kokius galios šaltinius gali pasiūlyti, kam apsimoka juos siūlyti, ir kiek jie susiję su visų religinių bendruomenių teisėmis.

Petras Navickas pažymėjo, kad prieigą prie mokyklų turi daugiau religinių bendruomenių, nei gali atrodyti pasiskaičius įstatymus. Pavyzdžiui, vienoje mokykloje Rokiškyje, kur jis buvo nuvažiavęs, yra susikūrusios tam tikros tradicinėmis nelaikomų religinių bendruomenių veiklos, kuriose vaikai dalyvauja su tėvų sutikimu, ir tai nesukelia kokių nors prieštaravimų.

Rūta Žiliukaitė pritarė Jolantos Kuznecovienės išsakytomis abejonėms dėl galios šaltinių, ir pasakė kitą pavyzdį – socialinio draudimo pavyzdį. Dvasininkų socialinio draudimo dengimas reiškia tiesioginę valstybės paramą religinėms bendrijoms. Net jei religinė bendrija veikė 25 metus, joje įvyko kartų kaita, taigi atrodo, kad ji neturėtų išnykti artimiausiu metu, ir kaip ir nėra pagrindo jos nepripažinti, valstybė turbūt vis tiek turės apsispręsti, kiek joje turi būti narių, kad ji galėtų pretenduoti į SODROS lengvatas ir kitas privilegijas.

Romanas Senapėdis pažymėjo, kad atramos visuomenėje nustatymo klausimu reikšmingi gali būti 2% pervedimo religinei bendruomenei ar bendrijai duomenys, skaičiuojant ne pervedtas pinigų sumas, o pervedimų skaičių. Pavyzdžiui, jei Senovės baltų religinė bendrija sakytų, kad turi penkis tūkstančius narių, o mokesčių inspekcijos duomenys rodytų, kad jai 2 proc. skyrė 10 tūkst. žmonių, iš to būtų galima daryti išvadas apie bendrijos turimą visuomenės palaikymą. Tai galėtų būti vienas iš kriterijų – gal būt ne lemiantis ir ne pagrindinis, bet vis tiek kažką pasakantis.

Petras Navickas pažymėjo, kad toks skaičiavimas turės didelių trūkumų, nes tėvai dažnai 2 proc. perveda mokykloms ar darželiams.

Milda Ališauskienė pažymėjo, kad sistemą yra iškraipiusi pati valstybė, nes leido remti valstybinius darželius ir mokyklas; be to, dalis žmonių išvis niekam neskiria tų 2 proc., ir jie grįžta į valstybės biudžetą.

Jolanta Kuznecovienė teigė, kad bandant operacionalizuoti įstatymo nustatytus kriterijus valstybės pripažinimui gauti, svarbu atsižvelgti ir į tai, ką pati religinė bendrija padaro besiiintegruodama ir akultūruodamasi toje visuomenėje. Tad reiktų įvertinti jos vykdomus socialinius projektus. Jų religinės bendruomenės tikrai daug vysto – pvz., dalyvauja maisto banko veikloje, turi savo labdaringas veiklas. Tokia socialinė veikla galėtų būti vertinama kaip siekis integruotis į visuomenę, o valstybės pripažinimas – kaip tam tikras tokio siekio pripažinimas iš valstybės pusės. Kita vertus, jei religinės bendruomenės doktrina ar tikėjimas yra pakankamai uždari, tai religinės bendruomenės teisės į tą uždaramą paneigti žinoma negalima, tačiau tokiu atveju ir valstybės santykis su tokia bendrija vyktų kitokiais nei pripažinimo pagrindais.

Andrius Sprindžiūnas pažymėjo, kad Romuvos judėjimas yra nacionalinė bendruomenė, tai yra, nėra jokios pasaulinės organizacijos, iš kurios Romuva būtų kilusi ir gautų paramą. Tuo tarpu Jehovos liudytojai yra tarptautinė organizacija. Europoje jie suvokiami kaip viena iš tradicinių religijų, kad ir koks būtų jų statusas atskirose šalyse. Lietuva, kaip ES šalis, taip pat turėtų pasirinkti, ar orientuotis į tolimesnių Vakarų Europos šalių pavyzdžius, ar orientuotis į arčiau esančias šalis – Latviją, Lenkiją ar Estiją, gal būt koordinuoti pozicijas šiuo klausimu.

Andrius Sprindžiūnas taip pat pažymėjo, kad Jehovos liudytojai turi labai stiprų tapatumą, ir dėl to tvirto tapatumo ir konformizmo atsisakymo turėtų būti gerbiami. Jie nekuria tapatumo greta kitų tapatumų, jie oponuoja ir daro tai drąsiai, turbūt drąsiau nei kitos bendruomenės. Bet būtent

dėl to tvirto tapatumo bei ganėtinai agresyvios laikysenos kitų tapatumų atžvilgiu jie susilaukia ironiško ir net priešiško požiūrio. Jis paminėjo ir vieną problemišką aspektą, - kad Jehovos liudytojai prisistato kaip krikščioniška bendruomenė, nors religijotyros požiūriu tokia nėra.

Rūta Žiliukaitė teigė norinti oponuoti kolegai dėl bandymo atsiremti į Lenkijos ar Estijos pavyzdžius. Estijoje 68 procentai žmonių apskritai nepriskiria savęs jokiai religinei bendruomenei ir todėl Estija yra viena iš labiausiai sekuliarizuotų pasaulio visuomenių, o Lietuvoje religinės bendruomenės veikia labai katalikų bažnyčios monopolizuotoje rinkoje, kurioje yra labai mažai erdvės kitiems rinkos žaidėjams. Taigi, Lietuvoje ir socialinis, ir istorinis kontekstas visai kitas. Lenkijos, kuri yra panašesnė į Lietuvą šiuo požiūriu, patirtimi taip pat neišsina remtis, nes visiškai nėra akivaizdu, kad Lenkijoje gimstantys sprendimai yra teisingiausi, ir kad jų nekritikuotų Europos Žmogaus Teisių Teismas. Todėl šiuo atveju visiškai pakanka mąstyti ir diskutuoti Lietuvos visuomenės kontekste.

Ji taip pat pažymėjo, kad, kalbant apie visuomenės nuomonės apklausoje matomas nuomones dėl Jehovos liudytojų, nereikėtų tapatinti sociologijos su sociologinėm apklausom. Kalbant apie sociologinius palaikymo kriterijus apklausa būtų vienas iš paskutinių dalykų, kurį turėtume taikyti. Palaikymas, be kita ko, reiškia ir žmonių dalyvavimą konkrečioje religinėje bendruomenėje. Jei religinė bendruomenė turi tūkstančius žmonių pastoviai, jei ji veikia jau 25 metus, ar tai nėra palaikymas savotiškas toje pačioje visuomenėje? Tuo tarpu kitų žmonių nuomonė apie religinę bendruomenę gali būti veikiamą stereotipų, kurie gimsta labai keistai. Pavyzdžiui, Jehovos liudytojai turi tą kontroversišką poziciją dėl kraujo perpylimo, karinės tarnybos ir santykio su valstybe, bet kita vertus, žinant, kokioje visuomenėje mes gyvename, tikimybė, kad ta bendruomenė labai išaugs ir jos nuostatos taps problema valstybei, yra absoliučiai maža. Taip pat ji teigė nemananti, kad yra kokia nors problema dėl to, kaip Jehovos liudytojai save pozicionuoja – kaip krikščionis ar kaip kitokią bendruomenę.

Milda Ališauskienė pažymėjo, kad Estijoje, Latvijoje, Lietuvoje ir Lenkijoje yra taikomi tiek skirtingi valstybės ir bažnyčios santykio modeliai, kad kopijuoti vieną ar kitą poziciją yra sudėtinga, o Lietuvos ir Lenkijos pozicijos taip pat labai skiriasi. Ji taip pat pastebėjo, kad Jehovos liudytojų veikla, kuri dažnai vadinama agresyvia – jų plačiai paplitusi praktika vaikščioti po namus skelbiant savo tikėjimą ir platinant literatūrą – yra jau kurį laiką keičiama pasyvesne tikėjimo skelbimo praktika. Jehovos liudytojai stovi su stendais gausiai lankomose vietose ir laukia, kol žmonės patys prieis. Aktyvus liudijimas einant po namus nėra uždraustas, bet nebėra ir skatinamas vadovybės.

Jolita Sinkevičiūtė pastebėjo, kad neseniai yra sulaukusi Jehovos liudytojų vizito savo namuose, ir kad jų pastangos buvo ganėtinai įkyrios.

Milda Ališauskienė pastebėjo, kad dirbdama VDU ne vieną kartą kvietėsi Jehovos liudytojus apsilankyti religijos sociologijos paskaitose, jie noriai bendrauja su studentais, nei vienas studentas dar neatsivertė į Jehovos liudytojus, nepradėjo pas juos lankytis. Tris kartus su studentais vyko į Giraitėje esantį Jehovos liudytojų biurą.

Jolanta Kuznecovienė pažymėjo, kad tie susitikimai su kitas religijas išpažįstančiais asmenimis padėjo keliems šimtams studentų pakeisti savo bendravimo su kitų religijų žmonėmis kultūrą, kad jie yra ne tik mokymosi metodo dalis, tai yra, studentųėjimas į netradicines religines bendruomenes tam tikrais tyrimo tikslais. Studentai atsikrato baimių susidurti su kitomis

religijomis, jie supranta, kad ten yra tiesiog kitaip. Tai yra tam tikras pavyzdys, ką reikėtų daryti ir platesnėje visuomenėje. Mes kalbame apie stereotipus, tad ar neturėtų būti ir mūsų valstybės tam tikras išsipareigojimas imtis veiksmų, kad baimių ir stereotipų būtų mažiau, formuoti daugiakultūriškumą.

Simonas Nikartas pasiūlė atkreipti dėmesį į tam tikrus teisinius valstybės pripažinimo aspektus. Kalbant apie valstybės pripažinimą reikėtų išskirti būtinuosius kriterijus, ką yra padaręs ir Konstitucinis Teismas. Svarbus yra ir atramos visuomenėje kriterijus, ir kitas – atitikimo vertybėms, tiek teisinėms, tiek moralinėms. Kalbant apie atramą, labai svarbu, kad ta bendruomenė, kaip jau buvo paminėta, turėtų tam tikrą struktūrą, kad ji būtų vieninga ir konsoliduota, tiek institucine, tiek ir vidinių normų prasme, nes įgijusi valstybės pripažinimą ji turėtų teises, kurios turi įtakos jos narių teisiniams santykiams, pavyzdžiui, santuokos sudarymo. Taigi, ta bendruomenė turi turėti tam tikrą normų sistemą, kuri reguliuoja viduje religinį santuokos institutą, nes tai liečia ir tos bendruomenės narių tam tikras teises. Taip pat svarbus tos bendruomenės vidaus teisės, struktūros pastovumas, vieningumas, tai neturėtų būti besiformuojanti, kaip jau buvo pasakyta, bendruomenė ta teisine, struktūrine prasme, tai turėtų būti jau susiformavusi bendruomenė. Čia ir tas atramos, laiko kriterijus įeina. Taigi, teisiniu požiūriu būtent tai reikėtų akcentuoti.

Dėl atitikimo visuomenės vertybėms, ir čia jautriausias būtų kriterijus vertinant pačios Jehovos liudytojų bendruomenės atitikimą, tas atitikimas turėtų būti vertinamas lyginant visuomenės, valstybės pripažįstamas ir saugomas vertybes ir tos bendruomenės vertybes. Ir čia visų pirma pagal tą prioritetą reikėtų paimti tas labiausiai saugomas vertybes, na kaip, iš baudžiamosios teisės srities jei imant, imkime gyvybės apsaugą, nes visuomenėje ta vertybė yra labai svarbi. Jehovos liudytojų atveju, reikia žiūrėti, kiek tas draudimas perpilti kraują gali pažeisti tą visuomenės vertybę. Teigė nenorįs pasakyti, kad tikrai pažeidžia, bet reikėtų vertinti, lyginti tas vertybes, atlikti tokią analizę.

Milda Ališauskienė pasiteiravo, kaip būtų su savižudžių vertinimu.

Rūta Žiliukaitė atkreipė dėmesį, kad pasirinkimas neperpilti kraujo dėl nereliginių priežasčių taip pat yra galimas.

Andrius Sprindžiūnas pastebėjo, kad Jehovos liudytojai yra taip pat ir prieš organų transplantaciją.

Simonas Nikartas pabrėžė, kad reikėtų vertinti, kiek konkreti mokyimo nuostata atitinka valstybės ginamas vertybes. Jeigu sakykime, religinė bendruomenė propaguoja savižudybę, tai valstybės vertybių neatitinka, jei smerkia savižudybes, apie neatitikimą valstybės vertybėms neišeina kalbėti. Kalbant apie kraujo perpylimą, reikėtų vertinti, kiek gali realiai nukentėti žmogaus gyvybė kaip vertybė. Jei kalbame apie pavyzdinę situaciją, kai žmogus turi ligą, nuo kurios, atliekant operaciją ir neperpylus kraujo, žmogus mirytų, reikėtų žiūrėti, kokia yra tokio scenarijaus pasikartojimo tikimybė tarp Jehovos liudytojų.

Rūta Žiliukaitė teigė mananti, kad, kadangi tai yra ilgai veikianti religinė bendruomenė, teisiniai sprendimai dėl kraujo perpylimo yra seniai suformuluoti ir pasiūlyti, ir tai turbūt nėra pats svarbiausias klausimas kalbant apie Jehovos liudytojus.

Simonas Nikartas pritarė, kad kraujo perpylimo problema galėtų būti vertinama kaip rimtas argumentas nesuteikti valstybės pripažinimo tik tuo atveju, jei būtų matoma, kad nėra jokių kitų būdų, priemonių neutralizuoti tą pavojų.

Andrius Sprindžiūnas atkreipė dėmesį, kad problema yra ne tiek dėl sąmoningo suaugusiųjų apsisprendimo, kiek dėl suaugusiųjų sprendimo vaikų atžvilgiu.

Milda Ališauskienė pažymėjo, kad kraujo perpylimo kaip gyvybės apsaugos būdo problema yra išsprendžiama. Viena vertus, Jehovos liudytojų bendruomenė pati siūlo alternatyvius būdus kraujo perpylimui, ji turi brangią aparatūrą, kuri padeda surinkti operuojamo asmens kraują kad jį būtų galima vėl jam perpilti. Jehovos liudytojai aktyviai prisideda prie tokių technologijų tobulinimo. Kita vertus, Andrius paminėjo vaikų teisių klausimą, bet ir jis yra sprendžiamas reikalui esant teisme. Tai yra vaiko teisių ir religijos laisvės klausimų sankirta, ir atsitikus tokiai situacijai medikai gali kreiptis į teismą, kur, dalyvaujant tėvams ir bendruomenės atstovams, ta konkreti problema sprendžiama. Europos valstybėse nėra bendrai nustatytų normų tuo klausimu, sprendžiami konkretūs probleminiai atvejai. Lietuva yra ratifikavusi Europos žmogaus teisių konvenciją, tad visų pirma į jos normas reikėtų atsižvelgti.

Simonas Nikartas pabrėžė, kad siūlo ne konkretų sprendimą dėl kraujo perpylimo problemos, o metodologinę prieigą, kuri padėtų įvertinti problemines sritis iš anksto, kad netikėtumų nekiltų jau Seimui svarstant valstybės pripažinimo klausimą. Prieiga būtų tokia: imti svarbiausias visuomenės vertybės, ir, kur kyla klausimų, reikia gilintis analizuoti, daryti teisinį-sociologinį tyrimą.

Rūta Žiliukaitė išsakė pritarimą minčiai, kad kalbant apie atramą visuomenėje reikėtų vertinti stabilumą, tęstinumą. Pripažinus kokią nors religinę bendriją būtų labai apmaudu, jei ji dar po 25 metų išnyktų. Taigi, pripažinimo prašančios bendrijos skaitlingumas turi būti pakankamas, kad mes suvoktume, kad pripažįstame kažką, kas visgi turės palikimą. Žodis „palikimas“ neturėtų būti pamiršamas vertinant atramą visuomenėje. Turėtų būti kalbama apie indėlį, indėlį į visuomenės raidą, apie tai, ką konkreti religinė bendrija yra nuveikusi. Taigi, pripažinimo procese reikėtų orientuotis į indėlį, tačiau taip pat pritartina nuomonei, kad valstybė gali skatinti toleranciją ir atvirumą ir prisidėti prie to, kas yra įtvirtinta Konstitucijoje, prie nediskriminavimo dėl tikėjimo.

Eigilė Čygaitė iškėlė klausimą, ar kelio užkirtimas religinės bendrijos pripažinimui, kuris neleidžia religinėms bendrijoms įgyvendinti tam tikrų teisių, kurios buvo išvardintos anksčiau posėdžio metu, nesudaro prielaidų ir asmenų, priklausančių toms religinėms bendrijoms, diskriminavimui, pavyzdžiui, ar jie nepraranda teisės sudaryti santuoką pagal savo tikėjimą. Tai reikštų, kad, iš vienos pusės tie asmenys būtų diskriminuojami, o iš kitos pusės – gal net stumiami prisidėti prie kitos religijos, kuri tokią teisę turi, taigi, gali būti pažeidžiama teisė turėti ar neturėti religijos.

Jolita Sinkevičiūtė pastebėjo, kad teisės atlikti santuokos apeigas niekas neatima, tiesiog vien tokių apeigų pagrindu sudarytos santuokos valstybė nepripažintų – neįtrauktų į apskaitą.

Donatas Glodenis teigė, kad teisės sudaryti santuokas, kurios būtų įtraukiamos į apskaitą, neturėjimas yra labiau simbolinė nei praktinė problema; tos religinės bendrijos, kurių sudaromos

santuokos nėra valstybės pripažįstamos, nariai tiesiog be religinės ceremonijos dar turi ir formaliai įregistruoti santuoką metrikacijos įstaigoje.

Simonas Nikartas pabrėžė, kad valstybė bet kuriuo atveju pripažįsta tik tokią santuoką, kuri atitinka ir jos pačios teisinius principus, tad, pavyzdžiui, ji neturėtų pripažinti poligaminės santuokos.

Jolita Sinkevičiūtė pabrėžė, kad yra tam tikros sąlygos įtraukimui į apskaitą, tad, patikrinus Gyventojų registre ir nustačius, kad vienas iš sutuoktinių jau yra įregistruotoje santuokoje, bažnytinė santuoka į apskaitą nebūtų įtraukiama.

Simonas Nikartas pabrėžė, kad todėl ir svarbus religinės bendrijos stabilumas ir vidinio reguliavimo aiškumas suteikiant tam tikras privilegijas, kurios susijusios su žmonių teisiniais santykiais, su žmonių teisine padėtimi, turi būti aiškumas ir konkretumas toje organizacijoje, kaip yra tai apibrėžiama, kaip yra apibrėžiami santykiai, aiškiai nustatyta tvarka, kurios nebūtų galima lengvai laisvai keisti pagal pasikeitusio dvasinio lyderio norus. Turi būti tam tikra institucinė ir norminė struktūra, mano nuomone. Vien dėl tų pačių religinių bendruomenių narių, pačių narių teisių apsaugos.

Donatas Glodenis atkreipė dėmesį į įstatymu nustatyto valstybės pripažinimo turinio (palaikymo dvasiniam, kultūriniam ir socialiniam palikimui) ir pripažinimo pasėkoje suteikiamų teisių neatitikimą. Teisė sudaryti valstybės pripažįstamas santuokas, žemės mokesčio lengvata, dvasininkų socialinis draudimas, galimybė pasikviesti giminingų bendruomenių narius iš užsienio nėra kaip nors susiję su parama palikimui, tai parama pačioms bendrijoms kaip tokioms. Tik galimybė naudotis nacionalinio radijo eteriu kažkiek galimai susijusi su palikimo palaikymu, nes, pvz., religinės bendrijos gali rinktis transliuoti savo apeigas.

Andrius Sprindžiūnas pažymėjo, kad palaikytų valstybės pripažinimo suteikimą Jehovos liudytojams, nes ši bendruomenė turi labai aiškų religinį tapatumą, o vakarietiškame kontekste Lietuva iš to laimėtų ir pasirodytų kaip demokratinė valstybė.

Milda Ališauskienė pažymėjo, kad Lietuva turi ir politinę priežastį pripažinti Jehovos liudytojus. Jehovos liudytojai yra persekiojami Rusijoje, kur 2017 m. balandžio mėnesį ši organizacija buvo uždrausta kaip ekstremizmą propaguojanti religinė organizacija. Rusijoje šios bendruomenės nariai yra persekiojami, jų namuose atlikinėjamos kratos, iš jų atimama religinė literatūra. Šiuo metu ne vienas žmogus yra pasodintas į kalėjimą ir laukia teismo. Rusija akivaizdžiai turi didelių vidinių problemų, tačiau tos problemos kainuoja jos žmonėms – Jehovos liudytojų religinių bendruomenių nariams. Lietuva galėtų parodyti kitokį pavyzdį.

Jolita Sinkevičiūtė padėkojo posėdžio dalyviams už išsakytas mintis ir įžvalgas. Pasiūlė, kad kai Teisingumo ministerija turės kokius nors konkretesnius rėmus, juos būtų galima derinti su komisija, sulaukti konstruktyvių pastabų.

Igor Golubajev pasiūlė idėją pristatyti Komisijai išvados dėl Jehovos liudytojų valstybės pripažinimo projektą.

NUTARTA (bendru sutarimu): Siūlyti Teisingumo ministerijai atsižvelgti į posėdžio metu išsakytus pasiūlymus dėl kriterijų vertinimui, ar religinės bendrijos atitinka Įstatymo nustatytas sąlygas valstybės pripažinimui gauti.

2. SVARSTYTA. Apsikeitimas informacija apie institucijų reguliavimo srityse kilusias problemas, susijusias su religinių, ezoterinių ir dvasinių grupių veikla, per laikotarpį nuo praėjusio komisijos posėdžio

Milda Ališauskienė pasiūlė atidėti šį klausimą kitam Komisijos posėdžiui atsižvelgiant į aptarimui reikalingo laiko trūkumą.

Petras Navickas pažymėjo, kad Švietimo ir mokslo ministerijos informacija apie dorinio ugdymo mokymą mokyklose yra pateikta kartu su kita medžiaga, parengta Komisijos posėdžiui, trumpai papasakojo, su kokiomis problemomis susiduria privačios katalikiškos mokyklos.

NUTARTA (bendru sutarimu): priimti žinion Švietimo ir mokslo ministerijos atstovo pateiktą informaciją, kitų institucijų informacijos pateikimą atidėti kitam posėdžiui.

Posėdžio pirmininkė

Milda Ališauskienė

Komisijos sekretorius

Donatas Glodenis

**KOMISIJOS VALSTYBĖS INSTITUCIJŲ,
PAGAL SAVO KOMPETENCIJĄ SPRENDŽIANČIŲ SU RELIGINIŲ, EZOTERINIŲ
AR DVASINIŲ GRUPIŲ VEIKLA SUSIJUSIUS KLAUSIMUS,
VEIKLAI KOORDINUOTI POSĖDŽIO
DALYVIŲ SĄRAŠAS**

2018-03-09, 10:00

TM Priesaikų salė (I aukštas)

Vilnius

Vardas, pavardė	Institucija	Parašas
Giedrius Ruseckas	Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija	-
Milda Ališauskienė	Vytauto Didžiojo universiteto Sociologijos katedra	
Donatas Butkus	Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija	
Steponas Kulbauskas	Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija	
Petras Navickas	Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija	
Oksana Plesko	Policijos departamentas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos	
Mindaugas Rusteika	Valstybinio psichikos sveikatos centras (Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerija)	
Irena Seliukaitė	Lietuvos Respublikos kultūros ministerija	
Sergejus Stulginskis	Lietuvos Respublikos generalinė prokuratūra	
Leonard Talmont	Lietuvos Respublikos Seimo Žmogaus teisių komitetas	
Aleksandras Tiaškevičius	Lietuvos savivaldybių asociacija	
Posėdžio svečiai:		
Rūta Žiliukaitė	Vilniaus universitetas	
Jolanta Kuznecovienė	Vytauto Didžiojo universitetas	

2018-03-09 komisijos posėdžio dalyvių sąrašas, 2 lapas

Andrius Sprindžiūnas	Mykolo Romerio universitetas	
Simonas Nikartas	Teisės institutas	
Jolita Sinkevičiūtė	Teisingumo ministerija	
Igor Golubajev	Teisingumo ministerija	

Sigilė Čygaite URM

Romanas Senapėdis KM

